

Předmluva

Postupně se stalo tradicí, že v rámci zahájení geofyzikálních konferencí v Ostravě (Nové poznatky a měření v seismologii, inženýrské geofyzice a geotechnice) je připraven krátký kulturní program. K zahájení pětadvacátého ročníku v roce 2016 jsem coby hlavní pořadatel zastupující Českou asociaci geofyziků požádal o níže uvedený referát. Byl všemi přítomnými nadšeně přijat a po dohodě s autorem ho dávám ve známost i touto cestou.

Autorovi za sebe a jistě i za další kolegy moc děkuji a přeji kromě pevného zdraví i nadále spoustu výtečných nápadů!

(Zdeněk Kaláb)

Nové poznatky o činnosti českého génia Járy Cimrmana v geofyzice

Jaroslav Gaston, Ústav cimrmanologie LAV

Dovolte mi, abych toto shromáždění informoval o nejnovějších objevech badatelského kolektivu Ústavu cimrmanologie LAV (Liptákovské akademie věd). Slušelo by se, abych vzhledem k tematickému zaměření této konference se nejprve zaměřil na činnost J.C. v seismologii. Bohužel, jak asi někteří tušíte, tento český génius se seismologické problematice věnoval jen okrajově, neboť ji považoval za poněkud otřesnou disciplínu. Zato však zanechal výraznou stopu v příbuzném oboru aplikovaného seismického průzkumu. Zde se soustředil na problematiku buzení (generování) seismických vln, které v době jeho působení v první polovině minulém století, bylo založeno na aplikaci explozivní techniky. Velmi těžce nesl destruktivní efekty na přírodní prostředí, a proto se pokusil využít biologických zdrojů energie. Nejprve zkusil využít známého efektu dupání králíků, což v praxi znamenalo obtížné stěhování králíkáren po terénu a navíc značné problémy činila synchronizace dupotu králíků v jednotlivých koticích. J.C. dospěl k závěru, že bude vhodnější využít inteligentnějších stvoření a přišel na nápad aplikace starších penzionovaných pracovníků v seismice (případně i v příbuzné seismologii) a racionálně využít jejich přirozený stařecký třes. I zde však narazil na nedostatek vhodných kandidátů a jejich přirozený úbytek v těžkých terénních podmínkách. To však neodradilo J.C. a pokračoval v rovině teoretického bádání až dospěl k návrhu mechanických generátorů otřesů a zasloužil se o zavedení techniky VIBROSEIS. Bohužel opomenul podat patentovou přihlášku, takže se jeho vynálezu zmocnili petrodolaroví magnáti.

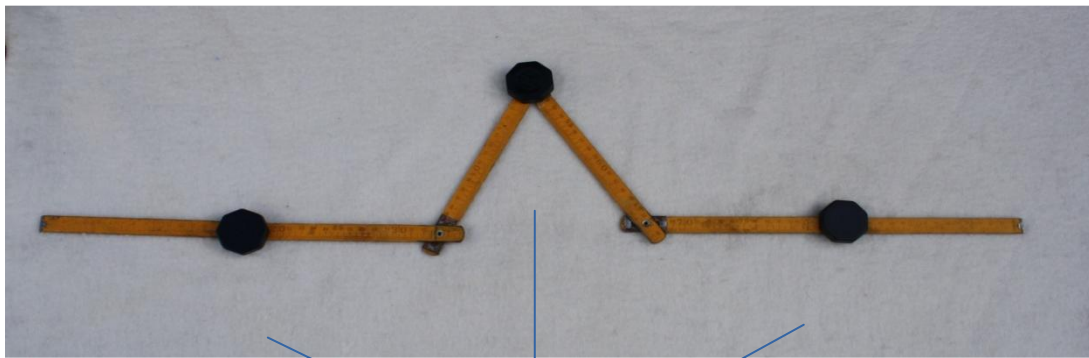
Znechucen tímto neúspěchem, vrhnul se do bádání v ostatních geofyzikálních metodách. A zde se musím pochlubit ve své skromnost k epochálnímu objevu – J.C. jako průkopník geoelektrických EM metod. A nejen to, v zapadlých archivních složkách spatřil světlo světa první nezpochybnitelný portrét J.C. z období počátku 20. století (obr. 1). Bohužel se jedná o velmi čerstvý

objev, takže v dalších etapách studia této vzácné relikvie se snad podaří lokalizovat místně i časově tento nesmírně cenný artefakt a identifikovat osobnost mladého pomocníka J.C. Dokud nebude ukončen detailní výzkum, je na další podrobnosti tohoto skvostu vyhlášeno přísné embargo.

Obr. 1 – Cimetrman (druhý zleva) při terénním elektromagnetickém měření

Věnujme se tedy dalšímu působení J.C. v geofyzice. Z dřívějších útržkovitých zmínek stojí za pozornost jeho práce v magnetometrii. Proslulý je Cimetrmanův magnetometr (obr. 2), jehož vznik má zajímavou historii. Z jedné starší Cimetrmanovy zprávy lze dedukovat, že při terénních měřeních používal klasický skládací metr, který opatřil permanentním magnetem pro snadnější manipulaci v kovových regálech jeho laboratoře. Tento první prototyp Cimetrmanova magnetometru je zajímavý až po jeho ztrátě – našemu géniovi nezbylo, než si opatřit proto nový magnetometr a **protonový** magnetometr byl na světě. Bohužel v době vzniku byla elektronika ještě v plenkách, a tak nezbylo českému géniovi než udělat svůj oblíbený trik – krok stranou - a počkat, až ho doba doběhne. To se stalo až počátkem šedesátých let minulého století, kdy Cimetrmanův protonový magnetometr dosáhl širokého uplatnění. Nemusím připomínat, že ani v případě protonového magnetometru nabyla Cimetrmanova priorita světově uznána.

permanentní magnety

Obr. 2 – Címrmánův třísložkový magnetometr

Címrmánově měřící vášni vděčíme i v rozvoji radiometrie: Po získání jednoho z prvních rozhlasových přijímačů – v tehdejší terminologii „radia“ - jej opatřil svým skládacím metrem, a tak vznikl na našem území první radiometr (obr. 3). Jednalo se o jednoduchý přístroj pro měření úhrnné gama aktivity a vzhledem k nízké citlivosti byl předurčen k měření vysokých hodnot radiací. Přístroj byl hrubě kvalitativně cejchován pomocí doby přežití operátorů. S ohledem na značný úbytek operátorů byl z humanitárních důvodů další vývoj Címrmánova radiometru zastaven. Podle neověřených zpráv několik posledních exemplářů dosluhuje v okolí Černobylu.

Obr. 3 - Címrmánův radiometr, model „Černobyl“

V gravimetrii se J.C. zasloužil o první a netradiční detekci gravitačních vln, a to ještě v době před předpovědí jejich existence Albertem Einsteinem. K tomuto vsutku převratnému objevu dospěl J.C. během průzkumu jihomoravských vinných sklípků v okolí Mikulova. Při návratu z jedné náročné vinařské exkurze upadl do několika černých děr, čímž došlo ke generování mimořádně silných gravitačních vln, které geniální J.C. duchapřítomně detekoval na vlastním těle. V daném okamžiku patrně došlo i k dilataci času, takže po vystřízlivění J.C. nebyl schopen tento fenomenální prožitek vědecky vyhodnotit, čímž upadl v zapomnění a jak jistě víte, další detekce gravitačních vln byla zaregistrována v USA teprve před nedávnem. Jak tragické, náš český génus přišel o další světové prvenství.

Dovolte mi ještě na závěr zmínit okrajově jednu pozoruhodnou událost, která přímo nesouvisí s Cimrmanovou činností v geofyzice. Z cestopisných zápisků pozůstalosti J.C. lze vysledovat jeho turistický poznávací zájezd po tyrolských Alpách, kde v Brixenu zkoumal okolnosti pobytu Karla Havlíčka Borovského. Studium zřejmě podvržených archivních materiálů dospěl ke kontroverznímu závěru, že nešlo o vyhnanství, nýbrž o rekreační ozdravný pobyt na čistém alpském ovzduší. Dezorientován tímto podvrhem publikoval J.C. v místních Tyrolských listech článek „Metternich je gentleman“. Jak je patrné, i významný génus se může mýlit. Rehabilitace J.C. bude nejspíše soudně potvrzena, neboť citovaný článek se dosud nepodařilo dohledat.

Tímto optimistickým konstatováním si dovoluji ukončit tuto stručnou historiografii o působení českého génia J.C. v geofyzice.

Liptákov, 2016